

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
Needs Assessment of Leadership Skills Development of School
Administrators. under the Secondary Educational Service Area Office
Bueng Kan

เสาวณี อบอูน¹ วาโร เฟ่งสวัสดิ์² และวันเพ็ญ นันทะศรี^{3*}
Saowanee Ob-Un¹ Waro Phengsawat² and Wanphen Nanthasri^{3*}

Received: February 19, 2024; Revised: May 16, 2025; Accepted: May 23, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 278 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยด้านสภาพปัจจุบัน มีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.51-0.91 ค่าความเชื่อมั่น 0.99 ส่วนด้านสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.32-0.74 ค่าความเชื่อมั่น 0.96 และแบบสอบถามแนวทางพัฒนา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีการจัดลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัยพบว่า

- องค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง 2) ทักษะการมีวิสัยทัศน์ 3) ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์และ 4) ทักษะการสื่อสาร โดยทุกองค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
- สภาพปัจจุบันของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด
- ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม มีค่าดัชนีการจัดลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.093 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทักษะการมีวิสัยทัศน์ ($PNI_{modified} = 0.095$) มีค่าดัชนีการจัดลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ ($PNI_{modified} = 0.094$) ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ($PNI_{modified} = 0.090$) และทักษะการสื่อสาร ($PNI_{modified} = 0.088$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: ทักษะภาวะผู้นำ, การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ, ความต้องการจำเป็น

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the need of leadership skills development of school administrators. The multi-stage random sampling group were 278 participants of school administrators and teachers in schools under the Secondary Educational Service Area Office Bueng Kan, academic year 2023. The tools used in the study were a set of 5-level rating scale questionnaires. The part of actual condition showed content validity index ranged between 0.80-1.00, discrimination power index ranged between 0.51-0.91 and reliability index at 0.99, and the desirable condition showed content validity index ranged between 0.80-1.00, discrimination power index ranged between 0.32-0.74, reliability index at 0.96, and a questionnaire of guidelines of leadership skills development. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and Modified Priority Need Index (PNI_{modified}).

The findings were as follows.

1. The components of leadership skills of school administrators consisted of 4 components, namely 1) conflict resolution skills, 2) visioning skills, 3) interpersonal skills, and 4) communicative skills. All components were appropriate at the highest level.
2. The current condition of leadership skills of school administrators, in overall, was at high level, whereas the desirable condition of leadership skills of school administrators, in overall, was at the highest level.
3. The findings of the needs of leadership skills development of school administrators, in overall, showed PNI_{modified} at 0.093. considering for each aspect, the findings could be prioritized as: visioning skills, interpersonal skills, conflict resolution skills and communicative skills, respectively.

Keywords: Leadership Skills, Leadership Skill Development, Necessity

¹ครู, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ, โรงเรียนเซกา, E-mail: krujung.782444@gmail.com

²รองศาสตราจารย์, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, E-mail: khaitoy8@gmail.com

³รองศาสตราจารย์, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, E-mail: Wanphen48@gmail.com

¹Teacher, Under the Secondary Educational Service Area Office Bueng Kan, Seka school, E-mail: krujung.782444@gmail.com

²Associate Professor, Faculty of Education, Sakonnakhon Rajabhat University, E-mail: khaitoy8@gmail.com

³*Associate Professor, Faculty of Education, Sakonnakhon Rajabhat University, E-mail: Wanphen48@gmail.com

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมที่รวดเร็วอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา ผู้นำในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับ ความท้าทายและโอกาสที่ไม่เหมือนใคร ซึ่งต้องอาศัยชุดทักษะและคุณลักษณะที่แตกต่าง จากผู้นำในอดีต การพัฒนาภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรและสังคมโดยรวม ถึงจะสำรวจแนวโน้มและความท้าทายที่เกิดขึ้นใหม่ในด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ รวมถึงกลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด สำหรับการปลูกฝังภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน (ดาร์วรรณ ถวิลการ, 2560:55)

ในการบริหารและการจัดการศึกษาสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ถือว่าเป็นผู้นำซึ่งผู้นำคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนการทำงานกับคนในสถานศึกษา เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นการใช้มนุษยสัมพันธ์ การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสร้างบรรยากาศต่อองค์การเพื่อช่วยในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาสถานศึกษา และนำไปสู่เป้าหมายจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัย ความรู้ความสามารถที่มีภาวะผู้นำ หากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อสถานศึกษา ทั้งด้านชื่อเสียง ค่านิยมและผลสัมฤทธิ์ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันเป็นปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลที่มีการส่งข้อมูลข่าวสารสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว (จารุณี เก้าเอี้ยน, 2557: 94) ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการบริหารงาน และขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำภาวะผู้นำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

ปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ การบริหารหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการและวิชาชีพ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ “คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้นได้มาตรฐานโลก” (สุรัฐ ศิลปอนันต์, 2545: 17-18) การเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารจัดการการศึกษา โรงเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของคุณภาพของการศึกษาบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในโรงเรียนคือ ผู้บริหารโรงเรียน ที่จะเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนและความสำเร็จของการดำเนินงานของผู้บริหารต้องเริ่มต้นที่ตัวผู้บริหารทั้งสิ้น (บุญมี เฌรยอด, 2545 : 3) ผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพการศึกษาต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการโดยเฉพาะต้องมิตักษะภาวะผู้นำ ได้แก่ เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลใช้หลักการกระจายอำนาจเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับบุคคล ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและตัดสินใจให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการใช้แรงจูงใจเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ธวัช บุญยุมณี, 2550)

ผู้วิจัยเป็นบุคลากรในสถานศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ว่าจำเป็นต้องมีทักษะภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ทักษะภาวะผู้นำด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในองค์กร ทักษะภาวะผู้นำด้านการสื่อสาร และทักษะภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นการกลยุทธ์ในการทำงานเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นการสร้างองค์ความรู้หรือข้อค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ และเป็นทางเลือกให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
3. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระยะดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ระยะที่ 3 การประเมินความต้องการจำเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2565 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 62 คน ครูจำนวน 933 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 995 คน จากทั้งหมด 25 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ, 2564: 5)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ประจำปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้น 278 คน ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 62 คน และครู จำนวน 216 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551: 191) โดยการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 278 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นมีขั้นตอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

2.1 เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่สร้างและพัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตัวแปร และองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

(Rating Scale) โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนประยุกต์ตามแนวทางของ Likert (Likert Five's Rating Scale) และ บุญชม ศรีสะอาด (2553: 100) ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนของคะแนนช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ

2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสรุปเพื่อสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

2.2.2 ผู้วิจัยนำร่างข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ เสนอประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้อง ของการใช้ภาษา ความสอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำ และข้อเสนอแนะของประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.2.3 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของประธานกรรมการ และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

2.2.4 นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มาวิเคราะห์ตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ IOC รายข้อ คัดข้อคำถามที่มีค่า ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่าแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.80-1.00

2.2.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

2.2.6 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน และครู จำนวน 20 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง รวมจำนวน 40 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยการหาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น

2.2.7 ปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง

2.2.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังต้นสังกัดของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพร้อมเอกสารแบบสอบถาม และขอความอนุเคราะห์ในการตอบกลับ

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมเก็บแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด จำนวน 278 ฉบับ ตามที่ต้องการและนำมาตรวจสอบความถูกต้อง แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ครบถ้วน 278 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืน มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ และนำข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหาร

สถานศึกษา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 65)

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินองค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

องค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ในครั้งนี้ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้องค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า องค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ มี 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง 2) ทักษะการมีวิสัยทัศน์ 3) ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ และ 4) ทักษะการสื่อสาร จากนั้นจึงนำให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยมีรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินองค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง	4.72	0.23	มากที่สุด
2. ทักษะการมีวิสัยทัศน์	4.64	0.22	มากที่สุด
3. ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์	4.68	0.23	มากที่สุด
4. ทักษะการสื่อสาร	4.76	0.26	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.70	0.12	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ทักษะการสื่อสาร มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.76$, S.D.=0.26) ดังนั้น ทักษะการสื่อสารจึงมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่ควรจะเป็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง	4.44	0.43	มาก	4.84	0.26	มากที่สุด
2. ทักษะการมีวิสัยทัศน์	4.40	0.46	มาก	4.82	0.31	มากที่สุด
3. ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์	4.41	0.49	มาก	4.82	0.31	มากที่สุด
4. ทักษะการสื่อสาร	4.46	0.51	มาก	4.86	0.31	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.43	0.44	มาก	4.83	0.27	มากที่สุด

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการสื่อสาร ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.51)

2. สภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.83$, S.D.=0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการสื่อสาร ($\bar{X}=4.86$, S.D.=0.31)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยมีรายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬโดยภาพรวม

ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ยสภาพ ที่ควรจะเป็น (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพ ปัจจุบัน (D)	PNI	ลำดับ ความสำคัญ
1. ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง	4.84	4.44	0.090	3
2. ทักษะการมีวิสัยทัศน์	4.82	4.40	0.095	1
3. ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์	4.82	4.41	0.094	2
4. ทักษะการสื่อสาร	4.86	4.46	0.088	4
ภาพรวม	4.83	4.43	0.12	

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬโดยภาพรวม เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.090 โดยด้านที่มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านทักษะการมีวิสัยทัศน์ ($PNI_{modified} = 0.095$)

สรุปผลและอภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ผลการศึกษารายองค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง 2) ทักษะการมีวิสัยทัศน์ 3) ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ และ 4) ทักษะการสื่อสาร โดยทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเพราะว่า องค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นคุณลักษณะสำคัญของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทักษะที่มีความสำคัญ สอดคล้องกับ บุญส่ง กรุงเทพฯ (2561:52) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะการบริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา มีความสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหาร

องค์ประกอบที่ 1 ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการเป็นผู้บริหารมักจะมีบุคลากรที่มีความเห็นไม่ตรงกันและอาจจะเผชิญความขัดแย้งเกิดขึ้น ผู้บริหารจึงต้องมีทักษะดังกล่าวเพื่อแก้ไขความขัดแย้งแบบประนีประนอม สอดคล้องกับ กฤษรักษ์ ปฐมฐานะกุล (2557:7) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงออกอันแสดงให้เห็นถึงวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีลักษณะไม่สร้างสรรค์ด้วยวิธีแบบบังคับ แบบประสานความร่วมมือ แบบประนีประนอม

องค์ประกอบที่ 2 ทักษะการมีวิสัยทัศน์ การแสดงออกของผู้บริหารศึกษาต้องมีทักษะความสามารถมองภาพอนาคตขององค์กรเพื่อเป็นการวางแผนกำหนดเป้าหมายให้เกิดขึ้นจริง ซึ่งสอดคล้องกับ กุลจิรา รักษนคร (2563 : 281) ที่กล่าวไว้ว่า ทักษะด้านวิสัยทัศน์ คือ การแสดงออกของผู้บริหารการศึกษาที่แสดงออกถึงความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย

องค์ประกอบที่ 3 ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารเพื่อให้บุคคลในองค์กรมีความเคารพนับถือของคนในองค์กร ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจึงจะก่อให้เกิดความร่วมมือปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ สอดคล้องกับ Dubrin (1981: 3) ที่ได้กล่าวไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ คือ ศิลปะและปฏิบัติในการใช้ความรู้ เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือจุดประสงค์ส่วนตัว

องค์ประกอบที่ 4 ทักษะการสื่อสาร พฤติกรรมเช่นนี้ผู้บริหารมักแสดงถึงวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำโดยแสดงออกถึงการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระ สามารถพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาก่อนที่จะถ่ายทอดออกไปให้ผู้ฟังเข้าใจถึงจุดประสงค์ของผู้สื่อสาร สอดคล้องกับ กุลจิรา รักษนคร (2563: 279) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะด้านการสื่อสาร คือ การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อและมีวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระในรูปแบบต่างๆ

2. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬโดยพบว่า

2.1 สภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ด้านทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ และการสร้างแรงจูงใจ ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ระดับทักษะภาวะผู้นำอยู่แล้วและมีถ่ายทอดเนื้อหาสาระรวมทั้งศิลปะการพูดกับการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรสา มาสิงห์ (2560: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การศึกษาทักษะภาวะผู้นำโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะภาวะผู้นำรายด้านในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ทักษะการสื่อสารและทักษะการจูงใจ

2.2 สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการวางแผน ทักษะการสร้างทีมงาน และทักษะการแก้ไขปัญหา ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อพิจารณาสภาพที่ควรจะเป็นที่แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังการมีทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยมีการศึกษาที่เกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับ มนต์รัก วงศ์พุทธะ (2564: 8) ได้กล่าวว่า ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถด้านการปรับตัวและพัฒนาตน มีกระบวนการคิดเชิงระบบและมีกลยุทธ์และความยืดหยุ่น

3. การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬโดยภาพรวม เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) พบว่าโดยภาพรวมของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษาปีทั้งภาพ มีค่าเท่ากับ 0.090 โดยด้านที่มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านทักษะการมีวิสัยทัศน์ ($PNI_{modified} = 0.095$)

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปีทั้งภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้หรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ด้านทักษะการมีวิสัยทัศน์ และด้านทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น
2. ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาศึกษาเปรียบเทียบกัน หากมีความแตกต่างจะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แตกต่าง แต่หากเหมือนกันก็จะได้เป็นเครื่องยืนยันข้อค้นพบ
3. ควรพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในระดับอื่นนอกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กุลจิรา รักชนกร. (2563). การศึกษากรอบแนวคิดในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 5(2), 274 – 283.
- กรรณิกา เรตมอนด์. (2559). ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. ไม่ได้ตีพิมพ์.
- จารุณี แก้วเย็น. (2557). เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). ชานเมืองการพิมพ์.
- ดารุวรรณ ถวิลการ. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของนักศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(1), 56 - 66.
- ธวัช บุญยมน. (2550). ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง. โอเดียนสโตร์
- บุญมี เณรยอด. (2545). รายงานผลการวิจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. สุริยวิทยาสาน
- บุญส่ง กรุงเทพฯ. (2561). ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- มนต์รัก วงศ์พุทธะ และคณะ. (2564). ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วาโร เฟ็งส์วัสดี. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. สุวีริยาสาส์น.

วงษ์วัช อุดมกัน. (2564). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ในการทำงานสำหรับผู้นำสถานักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Dubrin, A. J. (1981). *Principles of Leadership*. South-Western Cengage Learning.